

KRİMİNOLOJİ

YAZAN: Prof. Burhan KÖNİ

Kriminoloji ile bu yeni ilmin nüvesini teşkil eden pozitivist mektebin başta gelen hususiyeti, tecrübe ve müşahade (Tümevarım) metodunu tetkiklerinde esas olarak kabul etmiş olmalarıdır. Halbuki, mezkûr metodun suçluluğa tatbikinden evvel, gayesiyle ve istinat ettiği prensiplerle ceza hukukuna hâkim olan klâsik mektep ise, tümevarım (istikrai) metodu yerine tümdengelim (istidlali) metodunu kabul etmiş bulunuyordu. Bu itibarla, her iki mektebin esaslarını kısaca izah etmek suretiyle mezkûr metodlarla bunların tatbikinden doğan meseleleri tesbit etmek faydalı olur.

Klâsik mektebin temeli, Fransız inkılâbını hazırlayan ve cezalar-daki keyfilik, zulüm ve eşitsizlik aleyhine seslerini yükselten XVIII. ci asır fikir adamlarından Beccaria (Bekkaria) nın «Cürümler ve cezalar» adlı eseriyle (1764) atılmıştır. (1) Bu mektep, kuruluşundan evvelki tarihî devrede tatbik olunan cezalardaki şiddeti, keyfiliği ve eşitsizliği ortadan kaldırması dolayısıyla Ceza Hukuku sahasında büyük bir inkılâp yaratmıştır. Lâkin zamanla, her şeyde olduğu gibi, mezkûr mektep de tenkide uğramıştır. (2) Klâsik mektebin tenkit edilen en zayıf tarafı, cezaya izafe ettiği gaye bir tarafa bırakılacak olursa, suçlu ve yaşadığı muhite lâayık olduğu ehemmiyeti vermemesi ve cemiyeti suçluluğa karşı gereği gibi müdafaa edememesidir. Bu tenkidi yapan pozitivist mektep müntesipleri (Halen kriminoloğlar) diyorlarki: "Klâsik mektep, istinat ettiği rasyonel felsefenin mahsulü olup (a priori) bir mahiyet taşıyan «Tümdengelim» metoduna sıkı sıkı sarılacağına realiteyi görme-ye çalışsa ve suçun âmilleri olup olmadığını merak ederek tecrübe ve müşahade metoduna iltifat ederek nazarlarını biraz da suçlu ve onun muhitine çevirse idi, takip ettiği yolda bazı değişiklikler yapmak mecburiyetini hissedirdi. Bu ciheti ihmal etmiştir.,,

Şu hususu belirtelim ki, bu tenkitlerden müsbet bir netice hâsıl olmuş ve her iki mektep arasındaki metod farkı ve bundan doğan müca-

(1) C. Beccaria, *Dei delitti e delle pene*, 1764, (Türkçe tercümesi vardır).

(2) G. Battaglini, *Principii di dritto penale*, S. A. I. E. S. Milano, 1929

dele ceza hukukunun tekâmülüne ve Krımınolojinin gelişmesine yol açmıştır.

Klâsik mektebin suç, suçlu ve müeyyide hakkındaki görüşlerini inceleyecek olursak bu mefhumların mezkûr mektebe göre şöyle mütalâa edildiğini görürüz: (3)

1 — Suç, suçlu ve muhitinden ayrı, mücerret olarak tekik edilen hukuka aykırı bir fiildir.

2 — Suçlu, irade serbestisine sahip ve dolayısıyla manevî mes'uliyeti haiz normal bir insandır ve ancak böyle bir insana cezaî mes'uliyet tevcih edilebilir. Binaenaleyh, aklen malûl olanlar gibi bu vasfı haiz olmıyan kimseler, manen mes'ul olamayacaklarından, suçlu addedilemezler ve ceza hukukunun dışında kalırlar. Bu itibarla, mezkûr mektebe göre suçlular sorumlu ve sorumsuz diye ikiye ayrılır. İrade serbestisindeki "serbesti" ise bir harekette bulunurken her hangi bir "saikin" veya «itinin» tesiri altında kalmıyarak karar vermek kudreti olduğuna göre, bu serbesti ya tamdır veya hiç yoktur.

Klâsikler bir faraziyeden hareket ederler. Bu faraziyeye göre, aynı fiili işleyen ve cezaen mes'ul olabilme ehliyetini haiz olan fertlerin hepsinde (serbesti) mevcuttur ve bu serbestinin kuvvet ve derecesi herkeste aynıdır. O halde, cezaî mes'uliyete ve dolayısıyla cezaya tesir eden keyfiyet, irade serbestisinin derecesi değil, suçun maddî vehameti, diğer ifade ile suçtan hasıl olan zararın derecesidir.

3 — Müeyyide: (4) Suç bir adaletsizlik olduğuna göre, adaletin yerini bulması, yapılan fenalığın mukabil bir fenalıkla ödettirilmesi, tenkili icabeder. Ceza ise tenkili temin eden yegâne vasıta olup esas itibarıyla bir ceza, fenaliğa karşı fenalık, ödetme mahiyetini taşır ve kemiyet bakımından suçun maddî vehametiyle yani husule gelen zararın derecesiyle ölçülür.

Suçlulukla mücadele sahasında yepyeni ufuklar açan ve yukarıda işaret ettiğimiz gibi «Tercrübe ve müşahade» metoduna istinat eden pozitivist mektebe gelince, bu mektebin temeli de İtalyan âlimlerinden Dr. Cesare Lombroso (Çezare Lombroso) nun 1876 tarihli «Mücrim insan» ismini taşıyan eseriyile atılmıştır. Onu takiben profesör Enrico Fer-

(3) E. Florian, *Trattato di dritto penale*, Parte generale, F. Vallardi, Milano, 1934, S. 19. B.——

(4) G. Maggiore, *Dritto penale*, vol. 1, Nicola Zanichelli, Bologna, 1951, S. 657. Bentham, *Théorie des peines et des récompenses*, 1811.

F. Antolisei, *Manuale di dritto penale*, Giuffré, Milano 1949, S. 365.
Hentig, *La pena: origine, scopo, psicologia*, Trad. it., 1942.

ri (Enriko Ferri) 1880 tarihli «Cürmi sosyoloji» ve hâkim (Raffaele Garofalo) 1885 tarihli «Kriminoloji» adlı eserleriyle mektebin gelişmesine yardım etmişlerdir. Bu üç İtalyan ilim adamı pozitivist mekteple metod ve gaye bakımından aynı olan ve hattâ tek bir isim altında birleşmesi lâzım gelen Kriminoloji ilminin kurucusu sayılabilirler.

Bilhassa, Auguste Comte, John Stuart Mill ve Roberto Ardigo'nun pozitivisminden, Jacob Moleschott ve L. Büchner'in materyalizminden ve H. Spencer ve Ch. R. Darwin'in evolüsyonizminden alınan ilham ile meydana gelen pozitivist mektebin istinat ettiği iki ana fikir vardır:

1 — Ferdi ve sosyal bir hâdise olan suç ile beraber suçlu insanın ve onun yaşadığı muhitin tetkiki. Bu tetkikin gayesi, suç âmillerinin tâyini ve dolayısıyla cemiyetin suçluluğa karşı müdafaası bakımından takip edilecek yolun ve alınacak tedbirlerin tesbitidir.

2 — Mezkûr gayenin tahakkuk etmesi için müşahade ve tecrübe-ye dayanan (Tümevarım) metodunun tatbiki.

Pozitivist mektebin suç, suçlu ve müeyyide hakkındaki görüşlerine gelince: (5)

1 — Suç, suçlunun cemiyet için tehlikeli bir insan olduğunu belirten (Tehlikeli hal) ferdî ve içtimaî bir hâdisedir. Bu itibarla suçlu ve muhiti ile beraber mütalâa edilmesi ve saiklerinin aranması icabeder. (Lombroso) ve bilhassa (Ferri) yaptıkları tetkikler neticesinde, suçların antropolojik, tabiî ve sosyal âmillerin tesiriyle işlendiğini tesbit etmişlerdir.

2 — Suçlu: Suçlu anormal bir insandır. Suç, iç (Biolojik) ve dış (Tabiî ve içtimaî) âmillerin tesiriyle işlenir. (Determinizm). Bu itibarla suçluda irade serbestisi ve manevî mes'uliyet mevcut değildir. Böyle olunca, suçluları sorumlu ve sorumsuz diye ayırmağa da imkân yoktur. Klâsik mektebin sorumsuz addederek ceza hukuku dışında bıraktığı suçlular en az sorumlular kadar cemiyet için tehlikelidirler. Binaenaleyh, suç işleyen kim olursa olsun, cemiyete karşı mes'uldur (İçtimaî mes'uliyet) ve cemiyetin kendisini bu gibilere karşı müdafaa etmesi tabiî ve zaruridir.

Klâsiklere göre ceza vermekte esas manevî mes'uliyet olmasına mukabil pozitivistlerde suçlulara tatbik edilecek müeyyidenin kemiyet ve keyfiyet bakımından ölçüsü (tehlikeli hâl) dir. Tehlikeli hâl suçlunun işlediği suç dolayısıyla beliren ve kuvvetli bir ihtimal ile ileride

(5) E. Florian, sözü geçen eser.

yeniden suç işleyeceği hususunda pek bariz bir şekilde taayyün eden durumudur. Tehlikeli hâlin derecesi, işlenen suçun vehamet ve icra tarzına, âmillerine ve suçlunun şahsiyetine göre tesbit edilir.

E. Ferri, arzettikleri tehlikeli hale ve yukarıda işaret ettiğimiz suç âmillerinin tesir derecesine göre suçluları doğuştan, deli, itiyadi, tesa-düfi ve ihtirası olmak üzere beş gruba ayırmış ve bunlar hakkında tatbiki icabeden müeyyideleri göstermiştir.

3 — Müeyyide: Suç, iç ve dış âmillerin tesiriyle işlendiğine göre, pozitivistler suçlulukla mücadeleyi iki safhaya ayırırlar. Birinci safha suç işlenmeden evvelki safhadır. Bu safhada, suç işlemeğe müsait bir bünye ve istidadı olan kimseleri (Bilhassa küçükleri) tedavi ve ıslâh edecek ve daha ziyade suçun içtimaî âmillerini bertaraf edecek önle-me tedbirleri almak bahis konusudur. Bunlara içtimaî hıfzıssıhha ted-birleri de diyebiliriz. Meselâ, kötü karakterlerin, suça istidatların irsi-yet tarikiyle intikâlini önlemek, Küçüklerde görülen kötü, anormal ka-rakter ve istidatları tedavi ve hususi bir terbiye ve ıslâh rejimine tâbi tutmak, aile müessesesini düzenlemek, her sahada ahlâkı yükseltmek, memleketin sosyal ve iktisadî şartlarını ıslâh etmek, ahlâka aykırı neş-riyat ve temaşa ile mücadele etmek, serserilik ve alkolizm ile mücadele etmek, iskân işini iyi tanzim etmek gibi. İkinci safha suç işlendikten sonraki safhadır. Pozitivistler işlenen bir kusurun, ceza ile ödettirilme-si, fenalık ve adaletsizlik olan suçun mukabil bir fenalıkla karşılan-ması fikrini reddettikleri için, ceza yerine müeyyide fikrini ikâme et-mişler ve bilhassa (Emniyet tedbirleri) üzerinde durmuşlardır. Mez-kûr mektebe göre müeyyidenin gayesi, vaziyete göre tazmin, tedavi, terbiye ve ıslâh, muhafaza veya cemiyetten uzaklaştırarak suçlunun yeniden suç işlemesini önlemek ve böylece failin tehlikeli hâlini bertar-raf ederek cemiyeti müdafaa etmektir. Keyfiyet böyle olunca, umumî olarak önleme tedbirleri mefhumuna giren ve modern ceza hukukunda (Emniyet tedbirleri) diye anılan bu müeyyidelerin, bir yukarı had tâ-yin edilmeden tehlikeli hâl zail oluncaya kadar tatbiki icabeder (Hu-dutsuz hüküm). Nihayet, müeyyidelerin şahsileştirilmesi, yani suçun saikleri ve suçlunun şahsiyeti nazara alınarak tesbiti de mezkûr mek-tebin müdafaa ettiği esaslardandır.

Görülüyor ki, pozitivistlere göre suçlulukla mücadelede gaye ön-leme ve bunun vasıtası da önleme tedbirleridir.

Şu kısa mukaddimeden sonra esas konumuz olan Kriminolojiyi ele alalım.

Kriminolojinin tarifini yapmadan, mahiyet, muhteva ve tarihçesi-ni incelemeden evvel isimlendirme üzerinde biraz durmak, konunun

anlaşılması bakımından faydalı ve zaruridir. Gaye, ceza hukukunun aksine olarak müşahade ve tecrübeye dayanan istikrai metodla suç, suçluyu ve yaşadığı muhiti incelemek ve bu suretle suç saiklerini tesbit ve bertaraf ederek suçlulukla daha müessir bir şekilde mücadele etmek olduğuna göre, bu gayeyi tahakkuk ettirmek üzere meydana çıkan yeni ilmin ismi, cürmi antropoloji mi? Cürmi sosyoloji mi? Yoksa Kriminoloji mi? olmalıdır. (6)

Bazı müellifler, Lombrozo ile başlayan ilk «Cürmi antropoloji» nin suçlunun münhasıran bedenî (Somatik) bünyesini tetkik ettiğini ve «Ferri»nin bir sisteme bağladığı «Cürmi sosyoloji» nin ise yalnız tabii, sosyal ve psikolojik muhitin suçluluk üzerindeki tesirlerini incelediğini ileri sürmüşlerdir. Bu görüş yanlıştır. Çünkü, «Cürmi antropoloji» ilk meydana çıktığı zaman nasıl ki suçlunun hem somatik ve hem psikolojik bünyesini ele almış ise «Cürmi sosyoloji» de sosyal faktörlerle beraber somatik ve psikolojik faktörler üzerinden de durmuştur. Hakikat bu olmakla beraber, işaret ettiğimiz yanlış görüşler bir takım tereddüt ve tezatlar doğurduğundan bu tezatları bertaraf etmek için çok daha şâmil bir mâna ifade eden «Kriminoloji» tabirini kullanmak yoluna gidilmiştir. Çünkü Kriminoloji, ileride izah edeceğimiz birçok ilimleri içine alarak, suçluyu ve suç faktörlerini muhtelif yönlerden tetkik ve mütalâa eden bir ilimdir. (7)

Kriminoloji, suç, suçluyu, tabii ve içtimaî çevreyi tetkik ederek suçlunun (Antisosyal) hareketlerinin âmillerini aramayı ve bu gibi fiilleri önleyecek tedbirleri tesbit etmeyi mütalâa eder. (8) Bu ilim gâyesine varmak için insanı ve onun yaşadığı çevreyi inceleyen diğer bazı ilimlerin yardımına muhtaçtır. Bu itibarla mürekkep bir muhtevası olup hazırlayıcı ve terkibi bir mahiyet taşır. Kriminolojiye dahil ilimleri ele alacak olursak görürüz ki: (9)

a) Cürmi antropoloji, Kriminolojiye dahil bir ilim olarak suçlunun somatik ve psikolojik bünyesini inceleyerek suçun ferdî faktörlerini tesbite çalışır.

b) «Cürmi sosyoloji» suçlunun yaşadığı tabii ve sosyal muhiti inceleyerek suçun sosyal sebeplerini araştırır. «Cürmi sosyolojinin» kav-

(6) A. Niceforo, *Criminologia*, vol. 1, F. Bocca, Milano, 1949, S. 75.

(7) Lavastin-Stanciu, *Précis de criminologie*, Payot, Paris, 1950, S. 21.

E. de Greeff, *Introduction à la criminologie*, Paris, Presses universitaires de France, 1948.

(8) Lavastin-Stanciu, *sözü geçen eser*, S. 14.

A. Niceforo, *sözü geçen eser*, S. 14

(9) Lavastin-Stanciu, *sözü geçen eser*, S. 21.

radığı sahanın, Kriminolojiye dahil bir ilim olarak, bu şekilde daralmasını zarurî ve faydalı buluyoruz.

c) «Cürmi bioloji» şâmil bir görüşle suçluların hayatını inceleyen ilimdir. Bu ilim, gelişmesini A. Lenz (1927) ve Franz Exner (1939) ın çalışmalarına borçludur ve «Cürmi antropoloji» nin biraz tekâmül etmiş şeklidir. «Cürmi bioloji» suç işleme istidadını yaratan fitri (Doğuşta mevcut) kuvvetleri araştırır. Ferdin, küçüklükten başlayarak hayatının bütün safhalarını, yaşadığı muhiti ve hareketlerini göz önünde bulundurmak suretiyle statik ve dinamik şahsiyetini tetkik eder. Bilhassa irsiyet problemi «Cürmi bioloji» nin ön plâna aldığı bir konudur.

d) Cürmi psikiyoloji suçlunun ruhi bünyesini inceler. Bu ilim, muhtelif karakterleri inceleyerek suçluları tasnif eden karakteroloji ile birleşmiş gibidir.

e) Pisişiyatri, aklen hasta, anormal suçluların durumunu izah eder ve suç faktörlerini bu yönden inceler.

f) Cürmi Endokrinoloji, insan guddeelinin (İpofiz, tiroid gibi) ifrazatındaki bozukluğu tetkik ederek suçlunun bedenî ve ruhî bünyesindeki gayri tabîîlikleri ve bu bozuk gudde ifrazatı ile suç işleme arasındaki münasebeti izah eder.

g) Biotipoloji, tipoloji ve karakteroloji (10) ilimlerinin gayesi de, insan tip ve karakterlerini ilmi bakımdan inceleyerek tasnif etmektir.

Yukarıda işaret ettiğimiz birçok ilimleri içine alan Kriminolojinin terkibi bir ilim olduğunu söylemiştik. İnsan zekâsı kat'iyetten ve umumî prensiplerden hoşlanır. Bu kaideyi Kriminolojiye tatbik edersek görürüz ki, bu sahada alınan neticeler şimdilik kat'i değil takribidir. Bunun sebebi, suç faktörlerinin müteaddit ve mürekkep oluşudur. Filhalka, sebeple netice arasında, sebep mevcut olunca netice meydana gelir, sebep kalkınca netice durur şeklinde ifade edilen kesin alâkayı suç ile suç sebepleri arasında görmek pek mümkün değildir. Meselâ, cehalet ile cürüm arasındaki münasebeti tetkik eden (Bonger) cehaletin bir suç faktörü olduğu neticesine vardığı halde, aynı konuyu aynı metodla inceleyen (Garofolo) ve (Tarde) okuma yazmanın suç faktörü olduğunu tesbit etmişlerdir. Şu halde ya cehalet suç faktörü değildir veya suç faktörü olmakla beraber gözden kaçan diğer faktörlerden tecrit edilerek tebarüz ettirilememiştir. (11)

Kriminolojide umumî prensiplere varmak keyfiyetine gelince, Kriminologlar bu bakımdan dikkatli hareket etmeyi bilhassa tavsiye edi-

(10) R. de Senn, *Characterologie*, Presses universitaires de France, 1947.

(11) Lavastin-Stanciu, *sözü geçen eser*, S. 113.

yorlar. Kriminolojide istikrai metodun hareket noktası müşahhas çeşitli vakaların müşahade ve tahlilidir. Bu suretle birçok bilgi toplanır ve tasnif edilir. Ancak, bu suretle toplanan bilgilerden umumî neticeler çıkarmakta acele etmek caiz değildir. Çünkü, insanı yanıltan durumlar hâsıl olabilir. Meselâ, bir suçluda görülen gayri tabiiilik suçun işlenmesinde kat'i âmil olduğu neticesini doğurmaz. Zira aynı gayritabiiilik suç işlemeyen kimselerde de bulunabilir. Şu mülâhazalara dayanarak Kriminolojiyi metodla toplanmış bir bilgi dosyası telâkki etmek de yanlış olur. Kriminoloji henüz yeni bir ilim olduğu için tarif ve toplama safhasındadır. Bu ilmi terkip eden diğer ilimlerin laborâtuvarlarında suçun determinizmi esaslı bir şekilde incelendikten sonradır ki, kat'i ve umumî neticelere varılabilecektir.

Burada bir noktayı belirtmek isteriz. Kriminolojiye dahil bazı ilimler, inhisarcı bir görüşle diğer Kriminolojik ilimleri de içine alacak şekilde sahalarını genişletmek ve adeta Kriminolojinin yerine kaim olmak temayülündedirler. Bu suretle ve bilhassa suçlunun, bedenî ve psikolojik bünyesinin tetkikinde, her taraftan bir ses yükselmekte ve böylece gayri vazih, karışık bir durum hâsıl olmaktadır. Kanaatımızca, Kriminolojiye dahil ilimler, icabında ilgili diğer ilimlerin yardımından da müstağni kalmıyarak, kendi ihtisasları dahilinde gerekli bilgileri toplamaları ve bu tahlil ameliyesinin geniş bir terkip ameliyesiyle tamamlanması icap eder.

Kriminolojinin esas mevzuu insandır. Kendi iç âlemiyle, içinde yaşadığı tabii ve sosyal muhitle ele alınması lâzım gelen insan. Ceza hukuku, istinâat ettiği prensipler icabı suçlu insanla lâyıki veçhile meşgul olmamıştır. Ne yazık ki XX ci asır adamı yer yüzünde, atmosferde, ıstratosferde ve denizlerin dibinde neler olduğunu nispeten bildiği halde hemcinsinin iç âleminde geçen hâdiselere lâyıkiyle vakıf değildir. Kıymet ölçülerinin maddileştiği bir asırda yaşıyoruz. Cemiyet hayatının huzur, intizam ve iyiye doğru gelişmesi için maddi yönden inkişaf kâfi değildir. Ahlâk ve diğergamlık gibi vasıfları bu sahada yaymak ve kuvvetlendirmek suretiyle manevî bakımdan tekâmül hattâ ön plânda gelir. İşte Kriminoloji, antisosyal hareketi görülenleri ıslâh ederek cemiyete kazandırmak gayesiyle suçlulukla mücadele konusunda bu boşluğu da doldurmağa çalışmaktadır.

Kriminolojinin gayesine gelince, yukarıda yaptığımız tariften de anlaşılacağı gibi, suçlunun antisosyal hareketlerinin âmillerini tesbit ve bertaraf ederek onu ıslâh etmek ve suçluluğu mümkün olduğu kadar önlemektir. Bu bakımdan ceza hukuku ile kriminolojiyi mukayese edersek, aralarında bir gaye benzerliği var ise de takip ettikleri yollar ay-

ridir. Ceza hukukunda, teşbih tam olmasa dahi, sıtmaya tutulan bir kimseyi muayyen miktarda ilâç vererek tedavi mevzubahis olduğu halde, kriminolojide, daha müessir vasıtalarla tedavi bahis konusu olmak la beraber asıl gaye, sıtmanın âmil ve nakilini ortadan kaldırmak yani, bataklıkları kurutmak ve sivrisinekleri yoketmektir.

Kriminolojinin Ceza Hukukuna da büyük yardımı dokunabilir. Bugün, cezanın, diğer gayeleri arasında, suçluyu islâh etmek ve suçluluğa karşı cemiyeti koruma gayesine önem verilmektedir. Binaenaleyh hâkimi, kanunun tesbit ettiği cezaları basit bir ameliye ile tevzi eden bir hesap makinesi telâkki etmeğe imkân yoktur. Ceza kanunlarında suçların karşılığı olarak vaz'edilen cezalar umumiyetle aşağı ve yukarı hadler tayin edilmek suretiyle gösterilmiştir. Meselâ Ceza Kanunumuzun 339 uncu maddesi gereğince, bir memur memuriyetini icrada tamamen veya kısmen sahte bir varaka tanzim eder veya hakiki bir varakayı tagyir ve tahrif eyler ve bundan dolayı umumî ve hususî bir mazarat tevellüt edebilirse 3 seneden 10 seneye kadar ağır hapis cezasına mahkûm olur. Bu demektir ki, hâkim böyle bir sahtekârlık suçu karşısında temel cezayı 3 ile 10 sene arasında tesbit edecektir. Bu husustaki takdir yetkisini kullanırken, suçun vehametini, âmil ve saikini, suçlunun karakterini mazisini, şahsi, ailevî ve sosyal durumunu nazara alması icabeder. Takdiri hafifletici sebeplerde (C. K. 59), tecilde (C. K. 89) ve adlî tevbihde de (C. K. 26) hâkimin aynı hususları göz önünde tutması gerekir. Ceza hukukunda şu belirttiğimiz hususlara istinaden cezayı suçlunun şahsiyetine uygun bir şekilde tayin etmeğe "cezaların şahsileştirilmesi" dendiğine ve Kriminoloji, suçlunun karakter ve şahsiyetini, suçun iç ve dış âmillerini inceleyen bir ilim olduğuna göre ceza hukukuna olan yardımı aşikârdır. Bu keyfiyet, hâkimlerin Kriminolojik bilgilere vakıf olmalarını zarurî kılmaktadır.

Kriminolojik doktrinlerin gelişmesini incelemek için bunu dört safhada mütalâa etmek uygun olur. (12)

A — Birinci safha, eski devirlerden başlayıp Lombrozo'ya kadar devam eder. Filhakika, suçlu insan üzerinde durma keyfiyeti oldukça eskidir. Netekim, İpokrat, Sokrat, Platon ve Aristo gibi mütefekkirler suçun mahiyeti üzerinde durmuşlardır. Bunlardan bilhassa Aristo, yüzdeki hatların ve hususiyetlerin her ferdin bariz ruhi karakterini, düşünme ve hissetme tarzını meydana koyduğu fikrinden ilham alarak "çehre ilmi"ni (physiognomonie) yaratmıştır. Bu ana fikir, bugün dahi Kriminolojik bir prensip olarak kıymetini kaybetmemiş bulu-

(12) G. Feuyer, "Histoire des doctrines en criminologie". Rev. de oriminologie et de police technique, 1953, No. 3, S. 171.

nan: "uzvî gayrıtabiilikler ruhi gayrıtabiilikler intaç eder ve binaena-leyh beden ile ruh arasında bir münasebet mevcuttur" kaidesini doğurmuştur.

(Çehre ilmi) bilhassa 18. inci asırda gelişmiştir. Bu gelişmenin en önemli âmili (G. B. della Porta) olmuştur. G. B. della Porta 1586 da neşrettiği "çehre ilmi,, (traité de physiognomonie) adlı eserinde, çehrenin göz, alın, burun, kulak gibi kısımlarıyla ferdî karakter arasındaki münasebet fikrini derinleştirmiş ve diğer morfolojik hususiyetlerin, ferdin hislerini ve karakterini belirtmesi bakımından olan önemini tebarüz ettirmiştir Suçlulara, antropolojik metodu ilk defa tatbik etmek teşebbüsü della Porta'ya ait olduğundan kendisi, "cürmi antropoloji"nin ve onun kurucusu olan Lombroso'nun öncüsü addedilebilir

XIX. cu asır başlarında, iki isim nazarı dikkati celbetmektedir. Lavater ve Gall. Bu iki ilim adamı, kafatasının ve beynin anormal teşekkül tarzı ile zekâ, ahlâkî vesair ferdî temayüller arasında bir münasebet müşahade etmişlerdir. Cinnet gibi suçluluğun da aynı anormalliklerin mahsulü olduğu fikri, mezkûr müşahadenin neticesidir.

Gall, görüşlerini suçlulukla mücadele sahasına intikal ettirerek, suçluyu hastaya, müeyyideyi de ilâca benzetmektedir. Gall'a göre, çalıkma ve ahlâki nasihatları da ihtiva eden müeyyidelere rağmen ıslâh olamayacağı anlaşılan suçlunun, müebbeden hürriyetinin tahdidi suretiyle cemiyetten uzaklaştırılması veya hayatına son vererek tasfiyesi icabeder. Gall'in doktrini, suçun yanı sıra suçlunun da nazara alınması prensibinin hareket noktasını teşkil etmektedir.

Suçlulukla cinnet, ruhi sapıklık (folie morale) ve tereddi arasındaki münasebete işaret eden Pinel, Esquirol, Pritchard, Morel ve Despine gibi akıl hastalıkları mütehassıslarının bu sahadaki çalışmalarını küçümsememekle beraber, cürmi antropolojinin doğmasında büyük yardımı dokunan Gaspare Virgilio'ya bilhassa işaret etmek yerinde olur. Virgilio 1874 de yayınladığı (cürmün marazi mahiyeti) (13) adlı eserinde, herkesten daha sarîh olarak cürmün marazi mahiyetini ve cinnetle suçluluk arasındaki benzerlik ve münasebeti izah etmiştir.

B — İkinci safhaya Lombroso devri de denilmektedir. Suçlu insanı ilmi bir şekilde tetkik eden ve umumî antropolojiden ayrı, ilmi esaslara dayanan müstakil ve yeni bir ilim olarak (cürmi antropoloji) yi yaratan ve bu husustaki nazariyelerini 1876 da neşrettiği (mücrim insan) (14) adlı eseriyle ortaya koyan Pavia Üniversitesi adlî tıp profesö-

(13) G. Virgilio, *Sulla natura morbosa del delitto*, F. Bocca, Torino

(14) C. Lombroso, *L'uomo delinquente*, édit. 1876, 1900 ve 1924, Torino.

rü meşhur akıl hastalıkları mütehassısı İtalyan Lombroso olmuştur.

Suçlunun marazi bir bünyesi olduğuna ve ruhi gayrıtabiiliklerin bedenî gayrıtabiiliklere tekabül ettiğine inanmış bulunan Lombroso suçluyu, antropolojik bir tip olarak ilmi bir şekilde tetkik etmiştir.

Lombroso tetkiklerinin ilk safhasında (sözü geçen eserinin 1 inci ve 2 inci tab'ı bu safhanın ifadesidir), suçda atavik (ecdada çekme) bir mahiyet görmüştür. Bu görüşe nazaran bu günkü suçlu bedenî ve ruhi bünyesi itibariyle iptidaî ve vahşi insanlara yaklaşır. Böyle bir insan (doğuşta suçlu) dur. Suçluların bedenî ve ruhi karakterlerini incelemeğe devam eden Lombroso, (tereddi) ile suçluluk arasındaki münasebeti de tesbit ettikten sonra, dikkat nazarlarını marazi bir suç âmili olarak kabul ettiği ve Gaspare Virgilio'nun da üzerinde ısrarla durduğu (sara) ya çevirmiştir. Lombroso'ya göre suçluluk bir nev'i saradır. Şu kadarki, normal sara ihtilâçları, bu nev'i suçluluk sarasında, insanı fiili işlemeğe sevkeden mukavemet edilmez bir (tahrik) şeklinde tezahür eder. Suç âmili olarak (atavizm) ve (sara)yı kabul eden Lombroso, suçu, tabiî ve zaruri bir hâdise olarak mütalâa etmiştir. Lombroso'ya göre suçlu insan bir takım vasıflar arzeder. Bünye bakımından, tereddinin anatomik ve fiziolojik arazını taşır. Zeki olmaktan ziyade kurnaz, yaratıcı olmaktan ziyade taklitcidir. Tenbel, yalancı, kindar ve zalimdir.

Lombroso başlangıçta (doğuşta suçlu) tipi üzerinde durmuş ise de, tetkiklerini zamanla geliştirerek, eserinin 5 inci tab'ında müşahade edileceği gibi, (doğuşta suçlu) tipinden başka, mecnun suçlular (ruhi sapıklık ve sar'a dahil), ihtirasi, tesadüfi ve itiyadi suçluları da ihmal etmemiştir.

Lombroso'nun doktrini kısmen haklı ve kısmen haksız olarak tenkit edilmiştir. Tenkitler, yapılan araştırmaların noksan olması, irsiyet ve determinizme kat'î bir tesir izafe edilmesi, ruhi gayrıtabiilikler bütünü ihmal edilmemekle beraber, morfolojik gayrıtabiiliklere fazla önem verilmesi, noksan araştırmalardan çok çabuk neticeler çıkarılması ve bilhassa çevreye ve dolayısıyla suçun içtimaî âmillerine ehemmiyet verilmemesi hususlarına yöneltmiştir.

Lombroso doktrinine karşı ilk tepki E. Ferri ve R. Garofalo'dan gelmiştir. E. Ferri antropolojik âmillerin ehemmiyetini kabul etmekle beraber tabiî ve bilhassa içtimaî âmiller üzerinde de durarak Lombroso'nun bıraktığı boşluğu doldurmağa çalışmış ve yukarıda işaret ettiğimiz gibi bütün bu âmillerin tesir derecesine göre suçluları, doğuşta, mecnun, itiyadi, tesadüfi ve ihtirasi olmak üzere beş gruba ayırmıştır.

R. Garofalo (15) ise, (cürmi antropoloji) nin, bilhassa uzvî gayrıtabiiliklerle suçluluk arasındaki münasebete müteallik görüşlerine fazla itimat göstermediğinden, mesaisini daha ziyade ruhi gayrıtabiiliklere yöneltmiştir. Bu durum, (cürmi antropoloji)den (cürmi psikoloji) ye geçişin ifadesidir.

Lombroso ile birlikte, pozitivist mektebin ve dolayısıyla Kriminolojinin kurucularından sayılan Garofalo ve Ferri'yi bir tarafa bırakacak olursak, Lombroso doktrini aleyhindeki cereyan kuvvetli olmuştur. Bazı mütehassıslar suçlularda görülen gayrıtabiiliklerin (atavik) olmadığını isbat etmişler, bazıları ise (atavizm) yerine ruhi tereddiyi ikame etmişlerdir.

Görülüyor ki izah edegeldiğimiz safhalarda suç saikleri, insanın bilhassa somatik (bedenî) ve kısmen psikolojik bünyesinde aranmıştır.

Ancak, (cürmi antropoloji) yolu ile tatmin edici bir neticeye varamayan Kriminoloğlar, suçun, içtimaî muhitin eseri olduğunu ve binaenaleyh işbu muhitin tetkiki suretiyle suç saiklerinin tesbiti lâzım geldiğini düşünerek nazarlarını (cürmi sosyoloji) ye çevirmişlerdir. Bu durum Kriminoloji tarihinde 3 üncü safhayı açmıştır.

C — Üçüncü safhada nazarlar bilhassa çevreye yönelmiştir. Çevre, içinde bulunanlara daimî surette tesir eden bir kuvvetler sistemidir. Bazı müellifler, suçun sırf içtimaî âmillerin tesiriyle işlendiğini iddia ederler. Bu fikir, (sırf) kelimesinin hazfiyle doğru olabilir. Çünkü, suçlunun şahsiyet ve karakterinin, irsen intikal eden istidat ve temayülünün, sosyal âmillerin itisi karşısında, müsait bir zemin yarattığı da göz önünde tutulması lâzım gelen bir vakiadır. Zira, çevreden gelen tesirlerin insanın iç âleminden geçerek cürmi davranış şeklinde haricileşmesinde, karakter ile suça istidatın (diathése) rolü önemlidir. Bunun içindir ki, muayyen bir sosyal çevrede ve aynı sosyal âmillerin tesiri altında biri suç işler diğeri işlemez.

Faraziyelerini realitelerle karşılaştırarak tahkik ve teyit imkânına malik olan ilim adamları, suçların biolojik ve sosyal faktörlerin müşterek tesiriyle işlendiğinde mütteliklerdir. Ancak, biolojik faktör, patolojik bir durum olan cinnet gibi mahdut ve kuvvetli anomaliler dışında, başlı başına suç âmili olamaz. Zira, insanda potansiyel halinde mevcut olup (fatalist) bir mahiyet taşımayan suça istidat, sosyal faktörün itisiyle hareket haline inkılâp ederek insanı suça sevk edebilir.

(15) R. Garofalo, *Criminologia*, F. Bocca, Torino. 1891, (Fransızca tercümesi vardır).

Şu halde, suçun hakikî âmillerini çevrede aramak icabeder. Bu gayeyi tahakkuk ettiren, sosyal çevreyi inceleyerek suçun (dış) âmillerini araştıran ilim ise (cürmi sosyoloji) dir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi (cürmi sosyoloji) nin sahasını, Kriminolojiye dahil bir ilim olarak tahdit etmek zaruri ve faydalıdır.

Bu zaruret üzerinde duruşumuzun sebebi, (cürmi sosyoloji)nin iki mânada mütalâa edilmesidir:

1 — E. Ferri'nin mütalâa ettiği gibi, (cürmi sosyoloji) geniş mânasiyle suçluluk ilmidir. Bu takdirde, cürmi antropoloji, cürmi psikoloji, cürmi psikopatoloji, cürmi statistik, monoğrafik, anketler, etnoğrafik mukayeseler, mâni zabıta, ceza hukuku ve usulü, infaz tekniği ve infaz sonrası müesseseleri gibi, suça, suçluya, tenkil ve önlemeye taalluk eden bilûmum ilimler ve disiplinler mezkûr ilmin konusuna dahildir.

2 — (Cürmi sosyoloji) bir de dar mânada mütalâa edilir. Bu takdirde, suçu sosyal bir hâdise olarak inceleyen ve bilhassa (sosyal âmiller) üzerinde duran bir ilim mânasına gelir.

Cürmi sosyolojinin geniş mânada mütalâa edilmesi, bugün Kriminolojiye dahil bulunan bu ilmin Kriminolojinin yerine kaim olması demek olur ki bunu doğru bulmuyoruz.

Umumî olarak (çevre) nin tesiri üzerinde durma keyfiyeti pek yeni değildir. Belçikalı matematikçi ve istatistikçi A. Quetelet ve M. Querry cürmi sosyolojinin öncüsü sayılabilirler. Her ikisi de sosyal ve tabii âmillerin suçluluk üzerindeki tesirine işaret etmişlerdir. Lâkin, asıl (cürmi sosyoloji) (16) E. Ferri ile başlar. Profesör, sosyolog ve İtalyanın en meşhur hâtip ve avukatlarından olan E. Ferri, yukarıda da söylediğimiz gibi, Lombroso'nun noksanını tamamlamış ve suç âmili olarak hem sosyal ve hem de tabii çevre üzerinde durmuştur.

Bilhassa Fransız istatistiklerinin tetkikinden elde ettiği bilgilere dayanan E. Ferri, kendisinden evvelkilere nazaran daha büyük bir vuzuh ile suçun biososyolojik bir hâdise olduğunu, yani suçlunun uzvi ve ruhi bünyesine tallük eden biolojik âmillerle medeniyet seviyesine, dine, iktisadî, kültürel ve siyasî şartlara, ailevî duruma, mesleğe, eğitime vs. ye taallük eden sosyal âmillerin müşterek tesiriyle işlendiğini be-

Çevre denince sabit bir mefhum anlamamak lâzımdır. Maddî şartlar, lirtmiştir.

ahlâk telâkkisi, ferdî temayüller ve sosyal şartlarla beraber suç ve müeyyide telâkkisi de zamanla değişmektedir. Tarihi gelişmenin bu

(16) E. Ferri, *Sociologia criminale*, UTET, Torino, 1929; (Fransızca terc. var).

hususla tesiri vardır. Bundan başka, sosyal çevrenin suçluluğa tesiri problemini, etnoloji ile suçluluk arasındaki münasebete taalluk eden daha geniş bir problem ile çerçevelemek icabeder. Filhakika, birçok alimlerin teyit ettikleri gibi, suçlulukta, ırkın, kanaatlerin, an'anelerin, adetlerin itiyadların, batıl itikatların ve inançların tesiri inkâr edilemez. Bu itibarla, terkibine giren ırklar yönünden karışık bir durum arzeden ve muhtelif bölgeler arasında işaret ettiğimiz hususlar itibariyle farklar gösteren memleketlerde, etnik grupların tetkiki, suçluluk bakımından zarurî ve faydalıdır. Kaldığı, bu incelemeler memlekette iyi bir idare sistemi için de lâzımdır.

Çevrenin tetkikinde, umumî olarak nazara alınması lâzım gelen unsurları, yukarıda işaret ettiklerimizi de göz önünde tutarak, şöyle hülâsa edebiliriz:

1 — Ferdin sıhhati ve karakteri üzerinde müessir olan iklim, jeolojik şartlar, atmosfer değişiklikleri gibi tabii unsurlar,

2 — Gıda, mesken, ışık, hava, gibi iyi şartları.

Herkesin, meyhaneyi veya ceza evinin koğuşunu aratmayacak derecede, asgarî konforü haiz ve durumu ile mütenasip başını sokacak bir eve malik olması icabeder. Bundan başka, sokakların iyi aydınlatılması da mühim bir unsurdur. Suç, gizlilikten ve karanlıktan hoşlanan bir hâdisedir. Aydınlığın başlı başına bu gibi fenalıkları önleyen psikolojik bir tesiri vardır.

3 — Memleketin iktisadî kültürel ve ahlâki şartları, muhtelif mintakalardaki nüfus kesafeti, efkârı âmme, dinî telâkkiler, öğretim ve eğitim, alkolizm, verem, frengi ve benzer hastalıklar, adli teşkilât ile zabıta teşkilâtının durumu, zaruret, sefahat ve fuhuş, bilhassa bizim köylerimizde bahis konusu olan su, mer'a ve sınır meseleleri gibi unsurlar.

Muhtelif sebeplerle köylerden şehirlere vaki olan akın, şehirlerin nüfusunu anormal bir şekilde arttırmakta ve kanaat, an'ane, örf ve adet, itiyad, itikat, iktisadî durum vesair bakımlardan farklı insanların böyle gayritabii olarak bir araya toplanmasından mütecanis olmayan gruplar meydana gelmektedir. Bu durumun serseriliğe ve suçluluğa müsait bir zemin hazırladığı şüphesizdir. Ankara Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü tarafından 1000 mükerrir suçlu hakkında yapılan anket (17) neticesinde, bunlardan 561 nin para ihtiyacı yüzünden suç

(17) Ankara Kriminoloji Enstitüsü, 1000 mükerrir suçlu hakkında Kriminolojik anket, Hukuk Fakültesi yayınlarından, No. 73, 1954.

işledikleri tesbit edilmiştir. Şu halde suç saiki olarak beliren (para ihtiyacı) mezkûr ankete nazaran % 56, 10 gibi bir nisbet arz etmektedir.

Önemli bir suç kaynağı olan alkolizm ile de mücadele etmek zaruridir. Bu sözlerimizle, işki memnuniyeti ihdas edilsin ve kimse ağzına bir damla alkol koymasın demek istemiyoruz. Maksadımız, şuur veya iradeyi büsbütün kaldıracak veya ehemmiyetli derecede azaltacak veya herkesin rahatını bozacak yahut rezalet çıkartacak derecede içki kullanılmamasının teminidir. Alkolik olarak anormal ve zavallı bir nesil meydana getirmeğe kimsenin hakkı yoktur. Yine yukarıda sözü geçen ankete nazaran, 1000 mükerrirden 597 sinin yani % 60 ının alkol ve uyuşturucu madde kullandıkları ve bunlardan 508 inin alkol aldıkları anlaşılmıştır.

4 — Nihayet çevrenin tetkikinde, an'aneler, örf ve adetler, itiyadlar, itikatlar gibi etnik unsurları da ihmal etmemek gerekir. Bu unsurların, fertlerin ruhen ve ahlâken gelişmesinde tesiri büyüktür.

Küçük suçlara gelince, bu sahadaki içtimaî âmiller hususî bir önem arzeder. Filhakika çocuk bir milletin hayat kaynağıdır. Eğer bu kaynak temiz değil ise takip edeceği yol boyunca fenalıkları birlikte götürür. Binaenaleyh menbar temizlemek icabeder. Küçüklerin suç işlemelerinde ailenin tesiri ön plânda gelir. Ana ve baba çocuklarını yetiştirmekle mükelleftirler. Hukukçular (yetiştirmek) kelimesine geniş bir mâna verirler. Çocuğun maddî ihtiyaçlarını tatmin etmek kâfi değildir. Bu ebeveyne düşen vazifenin ancak bir kısmıdır. Asıl dâva onu mânen yükseltmek, sağlam bir terbiye vererek ahlâkli ve karakterli bir insan yapmaktır. Aile çocuğun kaynaştığı ve içinde büyüdüğü muhittir. Bu muhitin çocuk için kötü olabilecek şartlardan ari bulunması icabeder. Ebeveynin kötü itiyatları, nezaret ve terbiye hususundaki ihmal ve zaafı çocuk üzerinde çok fena tesir icra eder. Bu sahada yapılan incelemeler suçlu çocukların ekseri yetim veya öksüz büyüdüklerini veya ana ve babanın boşanmış veya ayrılmış bulunduğunu veya hüt küçüklerin üvey ana veya üvey baba elinde kaldıklarını ve bunların çok kere çocuğa asıl ana ve babanın ihtimam ve şefkatini göstermediklerini meydana koymaktadır. Bunlardan, başka ana veya babanın metresi veya dostu ile yaşaması da çocuk ile alâkayı azaltmakta ve ona fena örnek olmaktadır. Ana ve babanın çalışmak üzere evden ayrılmaları ise aile bazını zaafa uğratmakta ve çocukla ilgiyi gevşetmektedir. Neticede gerek bu saydığımız sebepler ve gerek diğer âmiller dolayısıyla himayesiz, sevgisiz ve murakabesiz kalan çocuklar, sokağın, fena arkadaşların, muzir temaşa ve neşriyatın da inzimam eden tesiriyle fenaliğe, serseriliğe ve suça doğru temayül etmektedirler.

D — Dördüncü safha:

Cürmi antropoloji ve cürmi sosyolojinin verilerini kâfi görmeyen Kriminologlar, çevreyi ve bilhassa suçlu insanı tetkik hususundaki yeni metodların sağladığı imkânları da nazara alarak Kriminolojiye dahil bulunan ve yukarıda tadat ettiğimiz ilimlerin yardımıyla suçluluk hâdisesini daha şâmil ve etraflı bir şekilde incelemeğe koyulmuşlardır. Bu safha, içinde yaşadığımız devreye tekabül eder.

Bu devrenin bariz vasıfları şöyle hülâsa edilebilir: (18)

- 1 — İnsiyaki ve hissi hayata müteallik pisikolojik araştırmaların derinleştirilmesi,
- 2 — Suçlunun morfolojik gayritabiiliklerine müteallik araştırmaların ikinci plâna alınması,
- 3 — İnsiyaki ve hissi hayatla ilgili bulunan iç organların ve bilhassa iç guddeler anatomisinin ve bu guddelerin (ipofiz, tiroit v.s.) ifrazatındaki bozuklukların endokriminoloji ilminin yardımıyla tetkiki ve,
- 4 — Suçlunun şahsiyetinin tesbiti bakımından yeni metodların kullanılması.